Socialförsäkringsutskottets betänkande

1984/85:7

om förlängd reglering av anslutning av privatpraktiserande tandläkare till tandvårdsförsäkringen (prop. 1984/85:79, delvis)

Sammanfattning

I proposition 1984/85:79 med förslag till tandvårdslag m. m. föreslås – i den del propositionen hänvisats till socialförsäkringsutskottet – att nuvarande regler för tandläkares rätt att ansluta sig till tandvårdsförsäkringen förlängs till att gälla även under år 1985.

Med anledning av propositionens förslag i denna del har väckts tre motioner. I motionerna 1984/85:219 (fp) och 1984/85:221 (m) yrkas avslag på propositionen och i motion 1984/85:220 (c) begärs ett tillkännagivande om att etableringsbegränsningen för privattandläkare på sikt bör avvecklas. I den sistnämnda motionen begärs vidare ett tillkännagivande om att ett särskilt högkostnadsskydd inom tandvården bör övervägas för speciella grupper. Motionerna 1984/85:219 och 1984/85:221 innehåller dessutom krav på förändringar beträffande privattandläkares rätt till specialisttaxa.

Utskottet behandlar i detta sammanhang två motioner från den allmänna motionstiden 1983/84. I såväl motion 1983/84:1574 (fp) som motion 1983/84:2223 begärs att etableringsbegränsningen för privattandläkare omedelbart skall upphöra.

Utskottet tillstyrker propositionen och avstyrker bifall till samtliga motioner.

Två reservationer har avlämnats. I reservation 1 (m, c, fp) hemställs om avslag på propositionens förslag om förlängd etableringsbegränsning. I reservation 2 (m, fp) begärs att nuvarande begränsningar för privattandläkares rätt till specialisttaxa upphör snarast.

Propositionen

Regeringen har i proposition 1984/85:79 (socialdepartementet) – i den del som hänvisats till socialförsäkringsutskottet – föreslagit riksdagen att anta förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Propositionen i övrigt kommer att behandlas av socialutskottet.

Lagförslaget är följande.

2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1962:381) om allmän försäkring att punkt 9 övergångsbestämmelserna till lagen (1973:456) om ändring i nämnda lag skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
9.[1] För att uppnå en utjämning av tillgången på tandläkare mellan olika delar av landet får riksförsäkringsverket till utgången av år *1984* i den utsträckning som behövs föreskriva att tandläkare som avses i punkt 8 ej skall föras upp på förteckning hos allmän försäkringskassa.	9. För att uppnå en utjämning av tillgången på tandläkare mellan olika delar av landet får riksförsäkringsverket till utgången av år *1985* i den utsträckning som behövs föreskriva att tandläkare som avses i punkt 8 ej skall föras upp på förteckning hos allmän försäkringskassa.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

Motioner

Motioner väckta med anledning av propositionen

I motion 1984/85:219 av Ingemar Eliasson m. fl. (fp) (yrk. 1–3) hemställs

1. att riksdagen beslutar avslå förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs beträffande en översyn av ersättningssystemet för tandvården,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om specialtandläkares rätt att ansluta sig till tandvårdsförsäkringen.

I motion 1984/85:220 av Rune Gustavsson m. fl. (c) (yrk. 2 och 4) hemställs

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att, när samverkan mellan berörda samhällsorgan, organisationer och enskilda införts, etableringskontrollen kan avvecklas i sin nuvarande form,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att speciellt utsatta grupper bör ges möjlighet till högkostnadsskydd.

I motion 1984/85:221 av Nils Carlshamre m. fl. (m) (yrk. 2 och 4) hemställs

2. att riksdagen beslutar avslå förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring varigenom punkt 9 övergångsbestämmelserna till lagen (1973:456) om ändring i nämnda lag skall upphöra att gälla i och med utgången av 1984,

4. att riksdagen hos regeringen begär den i motionen föreslagna ändringen i tandvårdstaxans övergångsbestämmelser beträffande rätten för privatprak-

[1] Senaste lydelse 1983:1063.

tiserande tandläkare att uppbära specialistarvode att gälla fr. o. m. 1 januari 1985.

Övriga yrkanden i motionerna kommer att behandlas av socialutskottet.

Motioner väckta under den allmänna motionstiden 1983/84

I motion 1983/84:1574 av Karin Ahrland (fp) och Kenth Skårvik (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller att etableringsbegränsningen för privattandläkare upphör omedelbart.

I motion 1983/84:2223 av Nils Carlshamre m. fl. (m) (yrk. 1) hemställs att riksdagen beslutar upphäva bestämmelserna om etableringsbegränsningar för tandläkare med omedelbar verkan. (Motionen i övrigt behandlas i betänkande SfU 1983/84:31.)

Utskottet

I samband med riksdagens beslut år 1973 om en allmän tandvårdsförsäkring fastställdes ett program för landstingens utbyggnad av folktandvården. Målet var att folktandvården vid utgången av 1970-talet skulle svara för hela barn- och ungdomstandvården samt 30–35 % av vuxentandvården.

För att säkerställa den planerade utbyggnaden av folktandvården infördes i övergångsbestämmelser till 1973 års tandvårdsreform en möjlighet för riksförsäkringsverket att, om verket fann anledning anta att folktandvårdens behov av tandläkare skulle bli otillräckligt tillgodosett, föreskriva att en tandläkare inte får föras upp på förteckning hos allmän försäkringskassa. Begränsningsregeln skulle ursprungligen gälla fram till utgången av år 1975, men har därefter förlängts i flera omgångar.

1978 års tandvårdsutredning har i sitt huvudbetänkande (SOU 1982:4), Tandvården under 80-talet, föreslagit en ytterligare förlängning av etableringsbegränsningen i syfte att säkerställa folktandvårdens fortsatta utbyggnad och därmed en förbättrad regional balans.

Begränsningsregeln har senast genom beslut hösten 1983 fått förlängd giltighetstid t. o. m. år 1984, och därvid har även syftet att uppnå en regional utjämning av tillgången på tandläkare angivits i lagbestämmelsen (prop. 1983/84:66, SfU 14, rskr 120).

Den föreliggande propositionen innehåller förslag till en tandvårdslag som skall ersätta folktandvårdslagen (1973:457). Propositionen i den delen kommer att behandlas av socialutskottet. Såvitt gäller ersättningsreglerna inom tandvårdsförsäkringen anför föredraganden att det – mot bakgrund av att riksdagen nyligen beslutat om ett nytt ersättningssystem för hälso- och sjukvården – finns skäl att pröva förutsättningarna för ett förändrat ersättningssystem även för tandvården. En översyn med detta syfte skall därför göras i samråd med Landstingsförbundet och Sveriges tandläkarför-

bund. I avvaktan på resultatet av denna översyn bör enligt föredragandens mening den nuvarande möjligheten att begränsa tandläkares anslutning till försäkringen förlängas.

I propositionen anförs vidare att även om tandläkartätheten i stora delar av landet redan i dag är tillräcklig för att tillgodose tandvårdsbehovet finns det ändock avsevärda skillnader mellan olika regioners tillgång på tandvård. Enligt föredragandens mening är det därför en angelägen uppgift att åstadkomma en mer behovsanpassad och rättvis regional fördelning av resurserna. Det är också nödvändigt att åstadkomma en mer rättvis inomregional fördelning av tandvårdsresurserna. De inomregionala fördelningsproblemen är nämligen – såsom 1978 års tandvårdsutredning konstaterat – minst lika stora som de mellanregionala. Mot denna bakgrund anser föredragande statsrådet att det även fortsättningsvis måste finnas särskilda regler för anslutningen av tandläkare till försäkringen. Dessa regler bör liksom f. n. syfta till att anpassa tandvårdsresurserna till behov och samhällsekonomiskt utrymme och därvid uppnå en såväl mellanregional som inomregional utjämning. Sålunda föreslås i propositionen att bestämmelserna om privatpraktiserande tandläkares anslutning till tandvårdsförsäkringen skall gälla även för år 1985.

Motionärerna i motion 1984/85:219 av Ingemar Eliasson m. fl. anför att den tidigare bristen på tandläkare inte finns längre, och därmed har det grundläggande motivet för etableringskontroll fallit. Det finns inte heller några samhällsekonomiska skäl för att begränsa anslutningen till tandvårdsförsäkringen. Enligt motionärerna bör människors behov av tandvård vara styrande för tandvårdens dimensionering, och verksamheten bör organiseras för att tillgodose frihet vid valet av tandläkare. De begär därför i yrkande 1 att riksdagen avslår propositionens förslag om förlängd etableringsbegränsning. Med anledning av den i propositionen aviserade översynen av ersättningsreglerna inom tandvårdsförsäkringen anför motionärerna att en sådan översyn inte får leda till att etableringsrätten inskränks utan tvärtom att den bör utvidgas i enlighet med vad ovan anförts. De begär i yrkande 2 ett tillkännagivande härom. Även i motion 221 av Nils Carlshamre m. fl. yrkas avslag på propositionens förslag om förlängd etableringsbegränsning. Motionärerna anför att de vidhåller sin tidigare uppfattning att de generella etableringsreglerna direkt hindrat en utveckling mot bättre regional balans. Ett fortsatt etableringsförbud får snarare än mer allvarliga konsekvenser med hänsyn till att allt fler tandläkare – på grund av den sedan lång tid överdimensionerade tandläkarutbildningen – blir arbetslösa. De inomregionala obalanser som förekommer bör enligt motionärerna kunna rättas till genom åtgärder för riktad etablering i samverkan mellan tandläkarnas regionala samrådsgrupper och sjukvårdshuvudmännen. En sådan samverkan skall dock ske under ömsesidigt förtroende och utan tvångsinslag. Motionärerna i motion 1984/85:220 av Rune Gustavsson m. fl. anser att när

samverkan mellan berörda samhällsorgan, organisationer och enskilda införts kan etableringskontrollen i sin nuvarande form avvecklas, och de begär i yrkande 2 ett tillkännagivande i enlighet härmed. Även i två motioner från den allmänna motionstiden 1983/84 tas frågan upp om etableringskontroll för tandläkare. I motion 1983/84:1574 av Karin Ahrland och Kenth Skårvik anförs att huvudmålet för kvoteringen till förmån för folktandvården, nämligen att tillförsäkra barn och ungdom en fullgod tandvård, nu kan anses uppnått. Vidare har enligt motionärerna de generella etableringsreglerna snarast motverkat en utveckling mot en bättre regional balans. I nuvarande läge när landstingen inte kan bereda den ökande andelen nyutexaminerade tandläkare sysselsättning bör enligt motionärerna etableringsbegränsningen omedelbart upphöra. Även motionärerna i motion 1983/84:2223 av Nils Carlshamre m. fl. begär av i huvudsak likartade skäl i yrkande 1 att etableringsbegränsningen omedelbart skall upphöra.

Enligt utskottets mening är det angeläget att söka åstadkomma en så rättvis fördelning av tandvårdsresurserna som möjligt såväl mellanregionalt som inomregionalt. Utskottet har den bestämda uppfattningen att etableringsbegränsningen i hög grad kan bidra till att detta syfte uppnås. Därtill kommer att tandvårdsresurserna i nuvarande samhällsekonomiska läge måste styras efter behoven. Utskottet tillstyrker följaktligen propositionens förslag om att nuvarande etableringsbegränsning för privatpraktiserande tandläkare skall gälla även för år 1985. Såsom förutskickas i propositionen skall ett utredningsarbete påbörjas angående möjligheterna till ett förändrat ersättningssystem för tandvården. Arbetet skall bedrivas i samråd med Landstingsförbundet och Sveriges tandläkarförbund. I avvaktan på resultatet av detta arbete är utskottet inte berett att göra några uttalanden om en framtida etableringsbegränsning. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna 1984/85:219 yrkandena 1 och 2, 1984/85:220 yrkande 2, 1984/85:221 yrkande 2, 1983/84:1574 och 1983/84:2223 yrkande 1.

Enligt gällande ersättningsregler inom tandvårdsförsäkringen svarar försäkringen för 40 % av kostnaden för tandvården inkl. tandtekniskt material. I syfte att begränsa patientens kostnader för mer omfattande tandvårdsbehov svarar försäkringen för 75 % av kostnaderna när dessa under en behandlingsperiod överstiger 2 500 kr. I vissa speciella fall betalar försäkringen hela kostnaden för tandvården. De bestämmelser som reglerar villkoren för ersättning från tandvårdsförsäkringen återfinns i tandvårdstaxan som också innehåller bestämmelser om ersättning till tandläkare och tandtekniker för utförd vård. Tandvårdstaxans giltighet är begränsad i tiden. Den nuvarande taxan gäller längst till utgången av juni 1985. Såsom tidigare nämnts förutskickas i propositionen att ersättningsreglerna inom tandvårdsförsäkringen skall ses över i samråd med Landstingsförbundet och Sveriges tandläkarförbund. I propositionen anförs att det även med ett förändrat ersättningssystem bör finnas behov av en särskild tandvårdstaxa. Tandvårdsutredningen har i sitt slutbetänkande (SOU 1982:50) Reviderad tandvårds-

taxa lagt fram ett förslag till förändrad tandvårdstaxa. Enligt propositionen är förslaget av bl. a. kostnadsskäl dock inte möjligt att genomföra utan en väsentlig omarbetning. Föredragande statsrådet avser därför att ge riksförsäkringsverket i uppdrag att – med utgångspunkt i tandvårdsutredningens förslag och de synpunkter som framkommit vid remissbehandlingen – utarbeta ett nytt taxeförslag.

Motionärerna i motion 1984/85:220 av Rune Gustavsson m. fl. anser att man för speciella grupper såsom pensionärer, handikappade och invandrare, vilka har ett stort behov av tandvård, bör överväga att införa ett högkostnadsskydd i likhet med det som finns inom sjukvården. De begär i yrkande 4 ett tillkännagivande i enlighet härmed.

Såsom ovan framgår finns redan i dag ett högkostnadsskydd inom tandvårdsförsäkringen. Tandvårdsutredningen har i sitt betänkande SOU 1982:50 diskuterat olika alternativ för högkostnadsskyddets utformning men har inte velat föreslå någon genomgripande förändring av nuvarande regler. Utskottet förutsätter att riksförsäkringsverket i sitt kommande arbete med ett nytt taxeförslag överväger eventuella förändringar av nuvarande högkostnadsskydd. Beträffande motionsförslaget är utskottet för sin del inte övertygat om att det inom de angivna grupperna generellt föreligger ett behov av ett särskilt högkostnadsskydd. Med det anförda avstyrker utskottet motion 220 yrkande 4.

Enligt övergångsbestämmelserna p. 8 till tandvårdstaxan får privatpraktiserande tandläkare som har specialistkompetens i någon av specialiteterna tandsystemets kirurgiska sjukdomar, tandlossningssjukdomar, rotbehandling eller tandreglering och som vid utgången av år 1972 var verksam i enskild tandvård – när han ger tandvård inom sin specialitet – beräkna arvode enligt en specialisttaxa.

I motion 1984/85:219 av Ingemar Eliasson m. fl. anförs att det är viktigt att det finns valmöjligheter och konkurrens även inom specialisttandvården, och de begränsningar som gäller för specialisttandläkares anslutning till tandvårdsförsäkringen bör därför avskaffas. Motionärerna begär i yrkande 3 ett tillkännagivande härom. Även motionärerna i motion 1984/85:221 av Nils Carlshamre m. fl. anser att begränsningen för rätt till specialisttaxa till tandläkare som vid utgången av år 1972 var verksamma i enskild tandvård bör upphävas. Vidare anser motionärerna att alla nu odontologiskt erkända specialiteter, dvs. sju, bör avses. Motionärerna begär i yrkande 4 en ändring av p. 8 i tandvårdstaxans övergångsbestämmelser i enlighet med det anförda. Ändringen begärs från den 1 januari 1985.

I avvaktan på resultatet av det kommande arbetet med ett förändrat ersättningssystem inom tandvården och ett nytt taxeförslag är utskottet inte berett att förorda någon förändring av tandvårdstaxans bestämmelser på sätt som föreslagits i motionerna.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *förlängd reglering av anslutningen av privatpraktiserande tandläkare till tandvårdsförsäkringen*
   att riksdagen med bifall till proposition 1984/85:79 och med avslag på motionerna 1984/85:219 yrkande 1, 1984/85:221 yrkande 2, 1983/84:1574 och 1983/84:2223 yrkande 1 antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. beträffande *en framtida etableringsbegränsning*
   att riksdagen avslår motionerna 1984/85:219 yrkande 2 och 1984/85:220 yrkande 2,
3. beträffande *ett särskilt högkostnadsskydd inom tandvården*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:220 yrkande 4,
4. beträffande *privattandläkares rätt till specialisttaxa*
   att riksdagen avslår motionerna 1984/85:219 yrkande 3 och 1984/85:221 yrkande 4.

Stockholm den 4 december 1984

På socialförsäkringsutskottets vägnar
SVEN ASPLING

Närvarande: Sven Aspling (s), Nils Carlshamre (m), Doris Håvik (s), Elis Andersson (c), Börje Nilsson (s), Allan Åkerlind (m), Lars-Åke Larsson (s), Ulla Johansson (s), Gunhild Bolander (c), Margó Ingvardsson (vpk), Barbro Nilsson i Visby (m), Rune Backlund (c), Monica Andersson (s), Kenth Skårvik (fp) och Gerd Mahl Karlsson (s).

Reservationer

1. Förlängd reglering av anslutningen av privatpraktiserande tandläkare till tandvårdsförsäkringen (mom. 1)

Nils Carlshamre (m), Elis Andersson (c), Allan Åkerlind (m), Gunhild Bolander (c), Barbro Nilsson i Visby (m), Rune Backlund (c) och Kenth Skårvik (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "yrkande 1." bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening finns det inte något motiv för att nu förlänga etableringsbegränsningen för privattandläkare. Det ursprungliga syftet med etableringskontrollen att tillförsäkra barn och ungdom en fullgod tandvård är numera uppnått. Det därefter angivna syftet att förbättra den regionala balansen av tandvårdsresurserna har enligt utskottets mening icke infriats

genom de generella etableringsreglerna. Därtill kommer att en överdimensionerad tandläkarutbildning redan har medfört ett tandläköverskott eftersom landstingen av ekonomiska skäl inte kan bereda alla nyutexaminerade sysselsättning. För privattandläkare, liksom för andra företagare som driver egen rörelse, gäller att verksamheten måste löna sig. Detta är enligt utskottets mening en tillräcklig garanti mot överetablering på vissa orter. Även av samhällsekonomiska skäl anser utskottet att det bör råda en fri etableringsrätt för tandläkare. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till propositionens förslag om förlängd reglering av anslutningen av privatpraktiserande tandläkare till tandvårdsförsäkringen och tillstyrker således motionerna 1984/85:219 yrkande 1 och 1984/85:221 yrkande 2. Härigenom blir även motionerna 1983/84:1574 och 1983/84:2223 yrkande 1 tillgodosedda. Utskottets ställningstagande medför vidare att motionerna 1984/85:219 yrkande 2 och 1984/85:220 yrkande 2 inte behöver föranleda någon riksdagens åtgärd.

dels att utskottet under moment 1 bort hemställa

1. beträffande *förlängd reglering av anslutningen av privatpraktiserande tandläkare till tandvårdsförsäkringen*
att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:219 yrkande 1 och 1984/85:221 yrkande 2 och med anledning av motionerna 1983/84:1574 och 1983/84:2223 yrkande 1 avslår det i proposition 1984/85:79 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

2. *Privattandläkares rätt till specialisttaxa (mom. 4)*

Nils Carlshamre, Allan Åkerlind, Barbro Nilsson i Visby (alla m) och Kenth Skårvik (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "I avvaktan" och slutar med "i motionerna." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den i motion 1984/85:219 framförda uppfattningen att det bör finnas valmöjligheter och konkurrens även inom specialisttandvården. De begränsningar som f. n. råder för privattandläkares rätt till specialisttaxa bör därför snarast upphöra. Regeringen bör således vidta sådan ändring av p. 8 i tandvårdstaxans övergångsbestämmelser som begärts i motion 1984/85:221. Det anförda bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 4 bort hemställa

4. beträffande *privattandläkares rätt till specialisttaxa*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:221 yrkande 4 och med anledning av motion 1984/85:219 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

minab/gotab Stockholm 1984 79418